

Univerzita Komenského v Bratislave
Vedecká rada Rímskokatolíckej cyrilometodskej
bohosloveckej fakulty
Univerzity Komenského v Bratislave

ThLic. Andrej Filin

Autoreferát dizertačnej práce

**Sebadarovanie ako základný antropologicko-teologický
princíp a jeho percepcia v procese dospievania**

na získanie: **akademického titulu „doktor“**
v študijnom odbore doktorandského štúdia: **teológia**
študijný program: **katolícka teológia**

BRATISLAVA 2022

Dizertačná práca bola vypracovaná v dennej forme doktorandského štúdia na Univerzite Komenského v Bratislave, Rímskokatolíckej cyrilometodskej bohosloveckej fakulte.

Predkladateľ: **ThLic. Andrej Filin**
RKCMBF UK Bratislava

Školiteľ: **doc. ThDr. Ľubomír Hlad, PhD.**
RKCMBF UK Bratislava

Oponenti: **prof. ThDr. Anton Adam, PhD.**
RKCMBF UK Bratislava

prof. ThDr. Jana Moricová, PhD.
Martin

Doc. ThDr. Patrik Maturkanič, PhD.
VŠAPs, Terezín, ČR

Autoreferát bol rozoslaný: **6.6.2022**

Obhajoba dizertačnej práce sa koná **22.6.2022 o 9.30**

pred komisiou pre obhajobu dizertačnej práce v študijnom programe doktorandského štúdia katolícka teológia

vymenovanou dekanom fakulty dňa 3.6.2022

pre študijný odbor teológia

na Univerzite Komenského v Bratislave, Rímskokatolíckej cyrilometodskej bohosloveckej fakulte

doc. ThDr. Jozef Jančovič, PhD.
dekan RKCMBF UK,
Kapitulská 26, Bratislava

Obdobie moderny a postmoderny okrem mnohých výdobytkov v oblasti vedy a techniky prinieslo aj nový pohľad na človeka. Oproti človeku predchádzajúcich epoch, ktoré ho vnímali ako bytosť transcendentnú, dialogickú a vzťahovú, moderna a postmoderna predstavuje víziu človeka ako bytosti imanentnej, uzavretej do seba. Ak v minulosti človek, vo vernosti svojmu metafyzickému spôsobu uvažovania, odvodzoval svoj pôvod od niekoho iného a v konečnom dôsledku od Boha, súčasná epocha vníma človeka ako tvorcu seba samého. Zatiaľ čo v minulosti, počnúc starovekom až po novovek, sa individualita človeka stvárňovala prostredníctvom kolektívu a inštitúcie (rodina, škola, prostredie, Cirkev), dnes je jedinec vnímaný ako individuálna *monáda*, bez akejkoľvek relácie s inými. Ak človek v predchádzajúcich epochách objavoval zmysel svojho života a snažil sa kráčať za týmto zmyslom, dať svojmu životu adekvátnu náplň, človek dneška stráca horizont zmyslu a perspektívu budúcnosti. Aj tieto skutočnosti stáli za zámerom spracovania tejto práce, ktorá mala za cieľ ponúknuť antropologicko – teologický pohľad na človeka, ktorý je bytostne štruktúrovaný ako bytie „pre“, a teda bytie transcendentné, dialogické a vzťahové.

Základom pre spracovanie témy bol výrok pastorálnej konštitúcie Druhého vatikánskeho koncilu *Gaudium et spes*, v ktorom sa uvádza, že človek nemôže nájsť úplne seba samého, iba ak v „nezištnom sebadarovaní“. Na tému sebadarovania, ktorá sa javí ako kľúčová pre pochopenie človeka a jeho telesno-duchovnej konštitúcie, však v našom jazykovom prostredí neexistuje ucelená systematická štúdia a aj literatúra na túto tému absentuje.

Veľký vklad do tejto perspektívy priniesol pápež Ján Pavol II., ktorý v rokoch 1979 – 1984 prednášal katechézy počas generálnych audiencií a ktorých súbor sa označuje ako „Teológia tela“. Ján Pavol II. sa pozerá na človeka práve z perspektívy daru ako na bytosť obdarovanú a povolanú stať sa darom. Na filozoficko-teologickom poli je tiež v tomto smere významným

vklad francúzskeho filozofa a teológa, aktuálneho držiteľa Ratzingerovej ceny, Jeana-Luc Mariona, najmä cez jeho diela *Étant donné. Essai d'une phénoménologie de la donation a Dieu sans l'être*. Marion rovnako hľadá na Boha i človeka z perspektívy daru. Táto perspektíva však nie je úplne nová, ale má svoj biblický základ a práve v biblickom opise pôvodu človeka nachádza svoje zdôvodnenie.

Pri koncipovaní témy a štruktúry práce autor vychádzal z hypotézy, že súčasná spoločnosť a jej dominantná logika narcizmu a konzumizmu vníma človeka ako sebastredné, imanentné bytie, ktoré koniec-koncov nachádza svoj pôvod v sebe samom. Zároveň táto spoločnosť, dedička nihilizmu, prísne sekularizovaná a bez akéhokoľvek odkazu na transcenciu, bráni človeku objavovať v sebe transcendentný rozmer, ktorý mu dovoľuje vychádzať zo seba a nachádzať druhého človeka a v konečnom dôsledku aj Boha, aby sa mu nakoniec mohol úplne darovať a tak objaviť zmysel svojej existencie. Cieľom práce bolo podať systematickú reflexiu na danú problematiku s cieľom odpovedať na ťažiskovú otázku: „Ponúka postmoderná antropológia v rámci snáh o priblíženie sa súčasnému mladému človeku a o jeho formáciu prijateľnú ideovú platformu, alebo je táto antropológia v esenciálnej diskontinuite s kresťanskou antropológickou víziou?“

V práci autor použil empiricko-kriticko-projektovú metódu, používanú v praktickej teológii, ktorá pozostávala z troch fáz: 1.) analýza súčasnej situácie vo svetle filozofie a humanitných vied, s cieľom identifikovať problematické aspekty (antropológická vízia človeka v ére nihilizmu, narcizmu a konzumizmu, ktorá vedie k chápaniu človeka ako „tvorca samého seba“); 2.) identifikácia všeobecných kritérií, ktoré ponúka antropológia založená na kresťanskom zjavení (človek ako obdarované bytie); 3.) predstavenie vízie človeka na základe kritérií z druhej fázy a odporúčania pre katechetickú a pastoračnú prax, ako viesť mladého človeka k uvedomeniu si svojho bytia ako daru a bytia „pre“.

Práca bola rozvrhnutá do troch kapitol, ktoré obsahom zodpovedali trom fázam zvolenej metódy. Predkladaná téma bola spracovaná z troch hľadísk, ktoré rovnako zodpovedali zvolenej metóde: sociálno-kultúrne hľadisko, teologické a antropologické hľadisko a napokon katecheticko-pastoračné hľadisko.

V prvej kapitole, ktorej cieľom bolo analyzovať filozofické podhubie súčasnej spoločenskej klímy s cieľom identifikácie problematických aspektov, sa autor venoval pohľadu na nihilizmus a narcizmus, ktoré stoja za imanentnou víziou človeka moderny a postmoderny. Ukázali sme, ako sa literárny a následne aj filozofický nihilizmus zmocnil ľudskej duše a tento postoj následne prerástol do narcistickej vízie. Tieto dynamizmy napokon prirodzene vyústili do novovyvstávajúcej logiky konzumizmu, ktorá sa stala v západnej spoločnosti masovou formou nihilizmu. Konzum sa v tejto logike predstavuje ako nové hľadanie šťastia, ako hľadanie „strateného raja“. Toto šťastie už nezávisí od nasmerovania človeka k niečomu a niekomu inému, k budúcnosti, ale je prísno uzavreté v prítomnej chvíli. Tradičnú metafyziku nahradila metafyzika spotreby a konzum sa stal spôsobom prebývania človeka v tomto svete. Na základe týchto dynamizmov postmoderná éra vytvára víziu človeka, ktorý je v konečnom dôsledku tvorcom samého seba, bez potreby relationality s inými a teda žije v autodeštruktívnom imanentnom kruhu.

Cieľom druhej kapitoly, ktorá bola kriteriologickou fázou výskumu, bolo definovať kritériá vychádzajúce z Božieho zjavenia a antropologickej štruktúry človeka, prostredníctvom ktorých možno človeka vnímať primárne ako bytosť transcendentnú, relacionálnu a dialogickú. Prvá časť kapitoly sa venovala otázke o Bohu, ktorý bol predstavený ako sebadarujúce sa Bytie. Kľúčovým kritériom tejto rozpravy bolo zjavenie Boha ako spoločenstva Osôb, nakoľko každé bytie sa môže dávať iba za predpokladu, že existuje niekto „druhý“, ktorý by bol adresátom tohto darovania. Predostreli sme teda najskôr vzťahy imanentnej Trojice a následne aj tzv. ekonomickú Trojicu, teda

darovanie sa Boha mimo seba svetu a človeku. Vrcholom tohto sebadarovania sa Boha svetu a človeku je Ježišovo sebadarovanie skrze jeho vtelenie, kríž a Eucharistiu. V druhej časti kapitoly autor venoval pohľad človeku, predovšetkým jeho pôvodu, ako nám ho opisuje Božie zjavenie na začiatku Svätého písma. V tomto smere boli kľúčovými výpovedami, že človek je stvorený na obraz a podobu Boha a že aj človek je povolaný realizovať svoje človečenstvo v spoločenstve osôb. Tretia časť kapitoly sa niesla v antropologickom zameraní, kde sme predstavili štruktúru človeka na základe lásky, plodenia a prichádzania na tento svet ako prijímajúcu dar a zároveň povolanú stať sa darom. Ukázali sme, že štruktúra človeka v tomto zmysle je hlboko eucharistická.

V tretej kapitole práce, ktorá zodpovedala projektovej (realizačnej) fáze zvolenej metódy, sme na základe stanovených kritérií predstavili sebadarovanie ako odpoveď na imanentnú víziu človeka v postmoderne a následne sme našu pozornosť zamerali na obdobie dospievania, ktoré je kľúčovou fázou vývoja človeka, v ktorej okrem fyziologického dozrievania má dôjsť aj k prechodu od sebastrednosti, charakteristickej pre detský vek, k sebadarovaniu, ktoré má charakterizovať integrálne zrelú osobnosť. V ďalšej časti sa autor venoval téme sebadarovania v dvoch najčastejších životných formách, a to v manželskom a v zasvätenom živote. Obe tieto životné formy sú výsostnými spôsobmi, ako človek môže realizovať svoje človečenstvo ako bytie „pre“. Následne sme sa v záverečnej časti kapitoly venovali niektorým katecheticko-pastoračným implikáciám, ktoré môžu byť nápomocné a užitočné najmä pri pastoračnom sprevádzaní mladých ľudí. Svoju pozornosť sme venovali dôležitej a silnej téme kresťanskej nádeje, role vierohodných dospelých a v neposlednom rade pastoračnej blízkosti.

Dizertačná práca týmto dáva (okrem iného) odpoveď na hlavnú pracovnú hypotézu formulovanú v úvode, či postmoderná antropológia v rámci snáh o priblíženie sa súčasnému mladému človeku a o jeho formáciu ponúka prijateľnú ideovú platformu,

alebo je táto antropológia v esenciálnej diskontinuite s kresťanským antropologickým ideálom? Autor dospel k presvedčeniu, že súčasné moderné (postmoderné) antropológie si vyžadujú radikálnu transformáciu v perspektíve biblickej antropológie (zvlášť trinitárnej a kristologickej), keďže človek formovaný súčasnými antropologickými paradigmami – človek nihilista, konzument, tvorca samého seba, prijímateľ – celou svojou existenciou komunikuje (zatiaľ nekonkrétne, ale autentickú) túžbu po živote v znamení daru, proexistencie a nádeje.

Predkladaná dizertačná práca má ambíciu priniesť do nášho prostredia nové impulzy, pretože, nakoľko je autorovi známe, predstavenej téme nebola ešte venovaná systematická štúdia. Zároveň si však uvedomujeme, že aj keď ponúka nový pohľad na túto problematiku, určite tento pohľad nie je úplne vyčerpávajúci a ponúka príležitosti a podnety na ďalšie bádanie a štúdium, jednak v časti dogmaticko-teologickej (trinitárnej, kristologickej, ekleziologickej, sakramentálnej, eschatologickej), ako i v časti pastorálno-teologickej (kerygmatickej, katechetickej, didaktickej, psychologickej). Veríme však, že záujemcom o túto tému prinesie nové podnety, otvorí nové obzory a podnieti v nich túžbu hľadať nové odpovede na vyvstávajúce otázky.

SUMMARY

The presented thesis aims to analyze more specifically the concept of “self-giving” as a basic anthropological-theological principle. From an anthropological point of view, the idea is to show that the structure of man is profoundly “eucharistic” - that is, that man fully realizes his humanity only if he experiences it as pro-existence. Theologically, from this structure follows the fact that man is made in the image and likeness of God. Finally, the thesis should show that in the process of man's maturation there is a passage from the subject's initial self-referentiality to the awareness that life is authentically realized as pro-existence.

The thesis is divided into three chapters, corresponding to the different phases of the chosen empirical-critical-project method. The first chapter is an analysis of the contemporary perception of man in the postmodern era. The second chapter offers theological and anthropological criteria for perceiving man as a transcendent, relational and dialogical being. The third chapter outlines a vision of the human existence as a gift and self-giving on the basis of the established criteria, while offering suggestions for catechetical-pastoral practice.

BIBLIOGRAFIA

1. PRAMENE

1.1. Sväté písmo:

Sväté písmo Starého i Nového zákona. Trnava: SSV, 2007. ISBN 9788071626831.

1.2. Liturgické pramene

CONGREGAZIONE PER IL CULTO DIVINO E LA DISCIPLINA DEI SACRAMENTI. *Ordo celebrandi matrimonium. Rituale romanum ex decreto Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II. Editio typica altera* [online] [cit. 23.04.2022]. Dostupné na internete: <https://www.scribd.com/document/277207099/Ordo-Celebrandi-Matrimonium>

Posvätné ofícium obnovené podľa rozhodnutia Druhého vatikánskeho koncilu uvedené do platnosti pápežom Pavlom VI. Liturgia hodín podľa Rímskeho obradu. Adventné obdobie. Vianočné obdobie. Città del Vaticano: Typis Polyglotis Vaticanis, 1986.

Rímsky pontifikál obnovený na príkaz posvätného Druhého všeobecného vatikánskeho koncilu a vyhlásený autoritou pápeža Pavla VI. Vysviacka diakona, kňaza a biskupa. Trnava: SSV, 1981.

1.2. Magisteriálne pramene:

BENEDIKT XVI. *Encyklika Caritas in veritate.* Trnava: SSV, 2009. ISBN 9788071627869.

BENEDIKT XVI. *Encyklika Deus caritas est.* Trnava: Spolok sv. Vojtecha, 2006. ISBN 8071625949.

BENEDIKT XVI. *Encyklika Spe salvi.* Trnava: SSV, 2008. ISBN 9788071627005.

BENEDIKT XVI. *Posynodálna apoštolská exhortácia Sacramentum caritatis.* Trnava: Spolok sv. Vojtecha, 2007. ISBN 9788071626596.

Discorso del Santo Padre Benedetto XVI ai partecipanti alla plenaria del Pontificio consiglio "Cor Unum" [online] [cit. 13.12.2021]. Dostupné na internete: https://www.vatican.va/content/benedict-xvi/it/speeches/2013/january/documents/hf_ben-xvi_spe_20130119_pc-corunum.html

DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL. Dekrét o pastierskom úrade biskupov v Cirkvi *Christus Dominus*. In: *Dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu*. Trnava: SSV, 2008, s. 319 – 349. ISBN 9788071627388.

DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL. Dekrét o účinkovaní a živote kňazov Presbyterorum ordinis. In: *Dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu*. Trnava: SSV, 2008, s. 353 – 389. ISBN 9788071627388.

DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL. Dogmatická konštitúcia o Cirkvi *Lumen gentium*. In: *Dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu*. Trnava: SSV, 2008, s. 61 – 138. ISBN 9788071627388.

DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL. Pastorálna konštitúcia o Cirkvi v súčasnom svete *Gaudium et spes*. In: *Dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu*. Trnava: SSV, 2008, s. 203 – 317. ISBN 9788071627388.

FRANTIŠEK, *Encyklika Laudato si*. Trnava: SSV, 2015. ISBN 9788081611803.

FRANTIŠEK. *Apoštolská exhortácia Evangelii gaudium*. Trnava: SSV, 2014. ISBN 9788081610448.

FRANTIŠEK. *Encyklika Lumen fidei*. Trnava: Spolok sv. Vojtecha, 2013. ISBN 9788071629986.

FRANTIŠEK. *Posynodálna exhortácia Amoris Laetitia*. Trnava: SSV, 2016. ISBN 9788081612381.

FRANTIŠEK. *Posynodálna exhortácia Christus vivit*. Trnava: SSV, 2019. ISBN 9788081613685.

JÁN PAVOL II. *Apoštolská exhortácia Catechesi tradendae* [online], čl. 53 [cit. 24.02.2022]. Dostupné na internete: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-papezov/c/catechesi-tradendae>

JÁN PAVOL II. *Encyklika Dominum et vivificantem*. Trnava: SSV, 1994. ISBN 8071620750.

JÁN PAVOL II., *Apoštolský list Mulieris dignitatem*. Trnava: Spolok sv. Vojtecha, 2008. ISBN 9788079627074.

Katechizmus Katolíckej cirkvi. Trnava: Spolok sv. Vojtecha, 1999. ISBN 8071622591.

KONGREGÁCIA PRE KLERIKOV. *Eucharistická poklona za posvätenie kňazov a duchovné materstvo*. Trnava: SSV, 2009. ISBN 9788071627920.

KONGREGÁCIA PRE VIEROUČNÉ OTÁZKY. *Inštrukcia Donum vitae* [online] [cit. 12.02.2022]. Dostupné na internete: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-vatikanskych-uradov/c/instrukcia-donum-vitae>

NEUNER, Josef, ROOS, Heinrich. *Viera Cirkvi v úradných dokumentoch jej Magistéria*. Trnava: Dobrá kniha, 1995. ISBN 8071410721.

PAVOL VI. *Apoštolská exhortácia Evangelii nuntiandi*. Zvolen: JAS, 1992. ISBN 8090054846.

PIUS XI. *Encyklika Casti Conubii* [online] [cit. 16.02.2022]. Dostupné na internete: <http://ksn.frcth.uniba.sk/CC%20S.html>

SINODO DEI VESCOVI. XV ASSEMBLEA GENERALE ORDINARIA. *I giovani, la fede e il discernimento vocazionale* (Documento preparatorio), Città del Vaticano: LEV, 2017. ISBN 9788820999452.

2. KNIHY A MONOGRAFIE

AIME, Marco, COSSETTA, Anna. *Il dono al tempo di Internet*. Torino: Einaudi, 2010. ISBN 9788806201302.

AUGUSTÍN. *Vyznania*. Bratislava: Lúč, 1997. ISBN 9788071149651.

BALÍK, Jan. *S mladými ke Kristu. O umění vést mladé lidi ke smyslu života*, Praha: Paulínky, 2019. ISBN 9788074503498.

BALTHASAR, Hans Urs von. *Homo creatus est*. Einsiedeln: Johannes Verlag, 1986. ISBN 3265103102.

BALTHASAR, Hans Urs von. *Teológia troch dní*. Trnava: Dobrá kniha, 2009. ISBN 9788071416401.

- BARCELLONA, Pietro. *Il ritorno del legame sociale*. Torino: Bollati Boringhieri, 1991. ISBN 9788833905266.
- BARCELLONA, Pietro. *Il suicidio dell'Europa. Dalla coscienza infelice all'edonismo cognitivo*. Bari: Dedalo, 2005. ISBN 9788822053473.
- BARCELLONA, Pietro. *Incontro con Gesù*. Genova: Marietti, 2010. ISBN 9788821125010.
- BARCELLONA, Pietro. *La parola perduta. Tra polis greca e cyberspazio*. Bari: Dedalo, 2007. ISBN 9788822053671.
- BARCELLONA, Pietro. *La speranza contro la paura*. Genova: Marietti, 2012. ISBN 978882112509b.
- BARCELLONA, Pietro. *L'individuo e la comunità*. Roma: Edizioni Lavoro, 2000. ISBN 9788879109512.
- BARCELONA, Pietro. *L'individuo sociale*. Genova: Costa&Nolan, 1996. ISBN 9788876482175.
- BARCELONA, Pietro, VENTORINO, Francesco. *L'ineludibile questione di Dio*. Genova: Marietti, 2009. ISBN 9788821124945.
- BAUMAN, Zygmunt. *Consumo, dunque sono*. Roma – Bari: Laterza, 2008. ISBN 978884208440.
- BAUMAN, Zygmunt. *Il disagio della postmodernità*. Milano: Bruno Mondadori, 2002. ISBN 9788842493839.
- BAUMAN, Zygmunt. *La società dell'incertezza*. Bologna: Il Mulino, 1999. ISBN 8815071008.
- BAUMAN, Zygmunt. *La società sotto assedio*. Bari: Laterza, 2006. ISBN 9788842076247.
- BAUMAN, Zygmunt. *L'arte della vita*. Bari: Laterza, 2009. ISBN 9788842088912.
- BAUMAN, Zygmunt. *Vite di scarto*. Bari: Laterza, 2007. ISBN 9788842082347.
- BENASAYAG, Miguel, SCHMIT, Gérard. *L'epoca delle passioni tristi*. Milano: Feltrinelli, 2015. ISBN 9788807883248.

- BENEDIKT XVI. *Svetlo sveta. Pápež, Cirkev a znamenía čias*. Bratislava: Don Bosco, 2011. ISBN 9788080741389.
- BIANCHI, Enzo. *Adamo, dove sei?* Magnano: Qiqajon, 2007. ISBN 9788882272302.
- BONAVENTURA. *Putování mysli do Boha*. Praha: Krystal OP, 2017. ISBN 9788075750211.
- BRANZAGLIA, Carlo. *Immaginari del consumo giovanile*. Genova: Costa & Nolan, 1996. ISBN 9788876482199.
- BREZZI, Francesca, RUSSO, Maria Teresa. (a cura di). *Oltre la società degli individui. Teoria ed etica del dono*. Torino: Bollati Boringhieri, 2011. ISBN 9788833921976.
- CAPECI, Federico. *#Generazione 2.0. Chi sono, cosa vogliono, come dialogare con loro*. Milano: Franco Angeli, 2014. ISBN 9788891705440.
- CODA, Piero. *Dio che dice amore. Lezioni di teologia*. Roma: Città Nuova, 2007. ISBN 9788831102186.
- CORETH, Emerich. *Boh vo filozofickom myslení*. Bratislava: Serafin, 2008. ISBN 9788080810801.
- DUBOVSKÝ, Peter. ed. *Genezis. Komentáre k Starému zákonu*. Trnava: Dobrá kniha, 2008. ISBN 9788071416265.
- ELIADE, Mircea. *La nostalgia delle origini*. Brescia: Morcelliana, 1972. [sine ISBN].
- FAUSTI, Silvano. *Nad evangeliem podle Jana. Porozumět Božímu slovu*. Praha: Paulinky, 2014. ISBN 9788074501197.
- GALIMBERTI, Umberto. *L'ospite inquietante. Il nichilismo e i giovani*. Milano: Feltrinelli, 2018. ISBN 9788807171437.
- GARDNER, Howard, DAVIS, Katie. *Generazione app. La testa dei giovani e il nuovo mondo digitale*. Milano: Feltrinelli, 2014. ISBN 9788807172755.
- GEROSA, Libero. *Právo Cirkvi*. Prešov: Petra, 2005. ISBN 8089007708.
- GOLEMAN, Daniel. *Emocionálna inteligencia*. Bratislava: Citadella, 2017. ISBN 9788081820861.

- GRESHAKE, Gisbert. *Vita - più forte della morte. Sulla speranza cristiana*. Brescia: Queriniana, 2009. ISBN 9788839928689.
- GUARDINI, Romano. *Il Signore. Meditazioni sulla persona e la vita di Nostro Signore Gesù Cristo*. Milano: Vita e pensiero, 1964. [sine ISBN].
- HEIDEGGER, Martin. *Nietzsche*. Milano: Adelphi, 1994. ISBN 9788845911866.
- HEMMERLE, Klaus. *Tesi di ontologia trinitaria per un rinnovamento della filosofia cristiana*. Roma: Città Nuova, 1996. ISBN 9788831132312.
- HERETIKOVÁ MARSALOVÁ, Andrea, HERETIK, Anton. *Narcizmus. Zdravý a patologický*. Bratislava: IKAR, 2021. ISBN 9788055180205.
- HILDEBRAND, Alice von. *Privilégium byť ženou*. Bratislava: Redemptoristi – Slovo medzi nami, 2018. ISBN 9780881930171.
- JAN PAVEL II. *Teologie těla. Katecheze Jana Pavla II. o lidské lásce podle Božího plánu*. Praha: Paulínky, 2015. ISBN 9788074501739.
- JELLUŠ, Tomáš. *Krása a hĺbka manželskej spirituality*. Trnava: Dobrá kniha, 2021. ISBN 9788081913204.
- JUDÁK, Viliam, HLAD, Eubomír. *V plnosti slávy. Tajomstvo života Božej i našej Matky v homiletickej reflexii*. Nitra: Gorazd n.f., 2020. ISBN 9788089481552.
- KUBÍKOVÁ, Slávka. *Krotitelia displejov. Ako vychovať deti, aby zvládli digitálny svet*. Bratislava: POSTOJ MEDIA, s.r.o., 2019. ISBN 9788089994137.
- LADARIA, Luis Ferrer. *Introduzione alla antropologia teologica*. Piemme: Casale Monferrato, 2000. ISBN 8838417814.
- LAFONTAINE, Céline. *Il sogno dell'eternità*. Milano: Medusa, 2009. ISBN 9788876980756.
- LASCH, Christopher. *L'io minimo. La mentalità della sopravvivenza in un'epoca di turbamenti*. Feltrinelli: Milano 2004. ISBN 9788807813870.
- LASCH, Christopher. *Kultura narcizmu. Americký život ve věku snižujících se očekávání*. Praha: TRITON, 2016. ISBN 9788075530004.
- LAUSTER, Peter. *Láska. Milostný vztah z pohledu psychologa*. Praha: Pragma, 2019. ISBN 9788076176836.

- MAGATTI, Mauro, GIACCARDI, Chiara. *Generativi di tutto il mondo, unitevi! Manifesto per la società dei liberi*. Milano: Feltrinelli, 2016. ISBN 9788807172748.
- MALÍK, Branislav. *Mediomorľóza sveta. Filozofické, antropologické, sociálne a politické aspekty súčasných médií*. Bratislava: IRIS, 2008. ISBN 9788089256259.
- MARCHESI, Giovanni. *La cristologia trinitaria di Hans Urs von Balthasar*. Queriniana: Brescia, 2003. ISBN 8839903941.
- MARION, Jean Luc. *Dato che. Saggio per una fenomenologia della donazione*. Torino: SEI, 2001. ISBN 9788805058631.
- MARION, Jean Luc. *Dieu sans l'être*. Paris: Fayard, 1982. [sine ISBN].
- MARION, Jean Luc. *Dio senza essere*. Milano: Jaca Book, 2018. ISBN 9788816414600.
- MARION, Jean Luc. *Étant donné. Essai d'une phénoménologie de la donation*. Paris: Presses Universitaires de France, 1997. ISBN 9782130486770.
- MARION, Jean Luc. *Il fenomeno erotico*. Siena: Cantagalli, 2007. ISBN 9788882723200.
- MATTEO, Armando. *L'adulto che ci manca. Perché è diventato così difficile educare e trasmettere la fede*. Assisi: Citadella Editrice, 2014. ISBN 9788830813618.
- MATTEO, Armando. *Tutti muoiono troppo giovani. Come la longevità sta cambiando la nostra vita e la nostra fede*. Soveria Mannelli: Rubbetino, 2016. ISBN 9788849846386.
- MATURKANIČ, Patrik. *Základy etiky 2*. Terezín: VŠAP, 2020. ISBN 9788087871089.
- MEDDI, Lucciano. *il Primo annuncio. Questione di narrazioni e di racconti*. Torino: Elledici, 2019. ISBN 9788801065930.
- MIDALI, Mario. *Teologia Pratica 5. Per un'attuale configurazione scientifica*. Roma: LAS, 2011. ISBN 9788821307959.
- MÜLLER, Gerhard Ludwig. *Dogmatika pro studium a pastorači*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010. ISBN 9788071952596.

- NIETZSCHE, Friedrich. *Tak pravil Zarathustra* [online]. Praha: Městská knihovna v Praze, 2011 [cit. 16.11.2021]. Dostupné na internete: http://web2.mlp.cz/koweb/00/03/40/49/81/tak_pravil_zarathustra.pdf
- NORIEGA, José. *Eros a jeho poslanie*. Bratislava: LÚČ, 2017. ISBN 9788081790584.
- PELLI, Anna. (ed.). *L'essere come amore. Percorsi di ricerca*. Roma: Città Nuova, 2010. ISBN 9788831101691.
- POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Božská Sláva Ukřižovaného. Hymnus Filipanům 2,6–11*. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2020. ISBN 9788075661623.
- POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Jako v nebi, tak i na zemi. Náčrt trinitární teologie*. Praha: Krystal OP, 2017. ISBN 9788075660176.
- PULCINI, Elena. *L'individuo senza passioni. Individualismo moderno e perdita del legame sociale*. Torino: Bollati Boringhieri, 2001. ISBN 9788833913209.
- RATZINGER, Jozef – BENEDIKT XVI. *Ježiš Nazaretský. I. diel: Od krstu v Jordáne po premenenie*. Trnava: Dobrá kniha, 2007. ISBN 9788071415794.
- RATZINGER, Jozef. *Úvod do kresťanstva*. Dobrá kniha: Trnava, 2007. ISBN 9788071415626.
- RECALCATI, Massimo. *Cosa resta del padre? La paternità nell'epoca ipermoderna*. Milano: Raffaello Cortina, 2011. ISBN 9788860303844.
- RECALCATI, Massimo. *Elogio del fallimento. Conversazioni su anoressia e disagio della giovinezza*. Trento: Erickson, 2011. ISBN 9788861378803.
- RECALCATI, Massimo. *Il complesso di Telemaco. Genitori e figli dopo il tramonto del padre*. Milano: Feltrinelli, 2015. ISBN 978880788501.
- RECALCATI, Massimo. *La forza del desiderio*. Magnano: Qiqajon, 2014. ISBN 9788882274290.
- RECALCATI, Massimo. *Le nuove melanconie. Destini del desiderio nel tempo ipermoderno*. Milano: Raffaello Cortina, 2019. ISBN 9788832851359.
- RECALCATI, Massimo. *L'uomo senza inconscio. Figure della nuova clinica psicoanalitica*. Milano: Raffaello Cortina, 2010. ISBN 9788860303028.
- RECALCATI, Massimo. *Ritratti del desiderio*. Milano: Raffaello Cortina, 2012. ISBN 9788860304445.

- RIVA, Giuseppe. *I social network*. Bologna: Il Mulino, 2010. ISBN 9788815138583.
- RIVA, Giuseppe. *Nativi digitali. Crescere e apprendere nel mondo dei nuovi media*. Bologna: Il Mulino, 2014. ISBN 9788815250698.
- RIVA, Giuseppe. *Psicologia dei nuovi media. Azione, presenza, identità e relazioni nei media digitali e nei social media*. Bologna: Il Mulino, 2012. ISBN 9788815239327.
- SACKS, Jonathan. *O svobodě a náboženství. Třicet šest zamyšlení rabína Sackse nad věčně živými tématy biblických příběhů*. Praha: P3K, 2013. ISBN 9788087343197.
- SALA, Rossano. *Andate e fate discepoli tutti i giovani. Percorso di pastorale giovanile fondamentale* (Dispense ad uso degli studenti). Roma: UPS, 2016.
- SALA, Rossano. *L'umano possibile. Esplorazioni in uscita dalla modernità*. Roma: LAS, 2012. ISBN 9788821308277.
- SALA, Rossano. *Evangelizzazione e educazione dei giovani. Un percorso teoretico-pratico*. Roma: LAS, 2017. ISBN 9788821312908.
- SALMANN, Elmar. *Passi e passaggi nel cristianesimo. Piccola mistagogia verso il mondo della fede*. Assisi: Cittadella Editrice, 2011. ISBN 9788830809642.
- SEQUERI, Pierangelo. *Contro gli idoli postmoderni*. Torino: Lindau, 2011. ISBN 9788871809557.
- SMOLEN, Štěpán. *Bud', kde si. O múdrosti púštných otcov a nástrahách dnešnej doby*. Bratislava: POSTOJ MEDIA, s.r.o., 2019. ISBN 9788089994113.
- Svatba krok za krokem* [online][cit. 23.04.2022]. Dostupné na internete: <http://www.liturgie.cz/temata/svatost-manzelstvi/svatba-krok-za-krokem>
- TERÉZIA Z LISIEUX. *Príbeh mojej duše*. Bratislava: Lúč, 1997. ISBN 8071141305.
- TERÉZIA Z LISIEUX. *Mój spev lásky. Básne. Divadelné predstavenia*. Bratislava: LÚČ, 2004. ISBN 8071144703.
- TERZI, Roberto. *Genealogia dell'adonato? Prolegomeni a un'analisi fenomenologica del soggetto a partire da Marion* [online] [cit. 14.02.2022]. Dostupné na internete: <https://books.openedition.org/res/575>

- The Biology of Prenatal Development. In: *The endowment for human development* [online] [cit. 01.12.2021]. Dostupné na internete: https://www.ehd.org/resources_bpd_illustrated.php?page=1&language=81
- THEOBALD, Christoph. *Il cristianesimo come stile. Un modo di fare teologia nella postmodernità I*. Bologna Edizioni Dehoniane, 2009. ISBN 9788810405888.
- THÉRÈSE DE LISIEUX. *Oeuvres complètes*. Paris: Cerf – Desclée de Brouwer, 2009. ISBN 9782204043038.
- TIŇO, Jozef. ed. *Exodus. Komentáre k Starému zákonu*. Trnava: Dobrá kniha, 2013. ISBN 9788071417668.
- TURGENEV, Ivan Sergejevič. *Otcovia a deti*. Bratislava: Európa, s.r.o., 2009. ISBN 9788089111503.
- VOLPI, Franco. *Il nichilismo* [online]. Bari: Laterza, 2009 [cit. 12.10.2021]. Dostupné na internete: https://www.academia.edu/13265830/Franco_Volpi_II_Nichilismo
- WALDENFELS, Hans. *Kontextová fundamentální teologie*. Praha: Vyšehrad, 2000. ISBN 8070214074.
- WEST, Christopher. *Teológia tela pre začiatovníkov. Stručný úvod do sexuálnej revolúcie Jána Pavla II.*, Bratislava: Novo Millenio, 2010. ISBN 9788096896424.
- ŽIŽEK, Slavoj. *Benvenuti nel deserto del reale*. Roma: Meltemi, 2003. ISBN 8883530853.
- ŽIŽEK, Slavoj. *Distanza di sicurezza. Cronache del mondo rimosso*. Roma: Manifestolibri, 2005. ISBN 9788872853818.
- ŽIŽEK, Slavoj. *Il godimento come fattore politico*. Milano: Cortina Raffaello, 2001. ISBN 9788870786804.
- ŽIŽEK, Slavoj. *In difesa delle cause perse. Materiali per la rivoluzione globale*. Milano: Ponte delle Grazie, 2009. ISBN 9788862200073.

3. PRÍSPEVKY V ZBORNÍKOCH, V SERIÁLOVÝCH PUBLIKÁCIÁCH, HESLÁ V SLOVNÍKOCH

BAZZI, Carlo. La tessitura del dono: testi, volti e sistemi. In: BAZZI, Carlo, AMICI, Roberto. (ed.). *Donare. Egesi, teologia e altro*. Roma: Urbaniana University Press, 2012, s. 11 – 26. ISBN 9788840140896.

CASELLES, Henri. Meno. In: DUFOUR-LÉON, Xavier. ed. *Slovník biblickej teológie*. Trnava: Dobrá kniha, 2015, s. 373 – 377. ISBN 9788071419006.

COLZANI, Gianni. La fede cristiana circa le Ultime Realtà. In: BISSOLI, C. (a cura di). *La morte, ultimo atto? Come comunicare la fede cristiana nelle «ultime realtà». Problemi, confronti, proposte*. Leumann (TO): Elledici, 2003, s. 25 – 48. ISBN 9788801026788.

DI NATALE, Francesco. Portatori di speranza. Prospettive pastorali dell'Enciclica Spe Salvi. In: *Itinerarium*. 2008, roč. 16, č. 39, s. 39 – 53. ISSN 1127-3216.

GARDINI, Emilio. *Giovani e cultura del consumo*. In: RAUTY, Raffaele. (a cura di). *Le vite dei giovani. Carriere, esperienze e modelli culturali*. Pisa: Martin, 2007, s. 331 – 339. ISBN 9788860430465.

HORNEROVÁ, Robyn. Premýšľanie o láske. In: *Ostium.sk* [online] [cit. 14.01.2022]. Dostupné na internete: <https://ostium.sk/language/sk/premyslanie-o-laske/>

CHMELÍK, Bohumil. Sekularizovaná postmoderná doba a jej problémy. In: *Postoj.sk* [online] [cit. 12.11.2021]. Dostupné na internete: <http://www.postoj.sk/node/1578>

KONDRLA, Peter. Filozofické východiská postmodernej religiozity. In: *Rozmer*. 2021, roč. 24, č. 2, s. 28 – 33. ISSN 1335-2660.

KURIC, Miroslav. Marionov projekt vyslobodenia Boha z metafyziky. In: *STUDIA THEOLOGICA*. 2007, roč. 9, č. 3, s. 9 – 16. ISSN 1212-8570.

LA SALA, Nicola. Il consumo mediale di due segmenti generazionali dell'universo giovanile napoletano e avellinese. In: RAUTY, Raffaele. (a cura di). *La ricerca giovane. Percorsi di analisi della condizione giovanile*. Calimera: Kurumuny, 2008, s. 261 – 270. ISBN 9788895161280.

LAVIGNE, Jean-François. Je kresťanstvo nihilistické? Skúmanie jedného Nietzscheho tvrdenia. In: MURÁNSKY, Martin. et al. *Náboženstvo a nihilizmus z pohľadu filozofie existencie a fenomenológie*. Bratislava: Filozofický ústav SAV, 2010, s. 11 – 28. ISBN 9788097049409.

- LINTNER, Martin Maria. *La creazione come dono. Dono e debito, tra scienze umane e teologia*. [online] [cit. 15.01.2022]. Dostupné na internete: <https://sgfp.wordpress.com/2011/01/26/la-creazione-come-dono/>
- LOSACCO, Annalisa. La religiosità dall'infanzia alla fanciullezza. In: GRASSO, Rossella. (a cura di). *Psicologia dello sviluppo religioso*. Lecce: Milella, 2013, s. 31 – 49. ISBN 9788870485615.
- MANICARDI, Luciano. Il desiderio di immortalità oggi. La società postmortale. In: ANGELINI, Maria Ignazia. et al. *Il desiderio*. Milano: EDB, 2013, s. 215 – 230. [sine ISBN].
- MC PHERSON, Miller, LOVIN-SMITH, Lynn, BRASHEARS, Matthew. Social isolation in America. Changes in core discussion networks over two decades. In: *American Sociological Review*. 2006, roč. 71, č. 3, s. 353 – 375. ISSN 0003-1224.
- NANNI, Carlo. Educare alla speranza nella prospettiva della Spe Salvi. In: *Itinerarium*. 2008, roč. 16, č. 39, s. 27 – 38. ISSN 1127-3216.
- RIVA, Giuseppe. Nuovi media e identità: l'impatto delle nuove tecnologie sulla soggettività dell'individuo. In: PASTORE, Corado, ROMANO, Antonino. (a cura di). *La catechesi dei giovani e i new media nel contesto del cambio di paradigma antropologico-culturale*. Leumann (Torino): Elledici, 2015, s. 71 – 81. ISBN 9788801058390.
- SALA, Rossano. Quale antropologia per la Pastorale giovanile? In: BISSOLI, C., PASTORE, C. (a cura di). *Fare Pastorale giovanile oggi. In memoria di Riccardo Tonelli*. Roma: LAS, 2014, s. 157 – 169. ISBN 9788821311567.
- SPADARO, Antonio. Intervista a Papa Francesco. In: *La Civiltà Cattolica*. 2013, roč. 163, č. 18, s. 449 – 477. ISSN 0009-8167.
- TRAJTELOVÁ, Jana. Vpád Boha do fenomenológie? O možnostiach a hraniciach fenomenológie v rámci diskusie tzv. „teologického obratu“. In: MURÁNSKY, M. et al. *Náboženstvo a nihilizmus z pohľadu filozofie existencie a fenomenológie*. Bratislava: Filozofický ústav SAV, 2010, s. 93 – 108. ISBN 9788097049409.